

VYMEZENÍ UMĚLÝCH OSTROVŮ V MEZINÁRODNÍM MOŘSKÉM PRÁVU A JEHO VÝZNAM PRO SPORY V JIHOČÍNSKÉM MOŘI

MAREK JANATA

Abstract: **The Definition of Artificial Islands in the International Law of the Sea and Its Relevance to Disputes in the South China Sea**

This paper explores the concept of islands in international law and its implications for the South China Sea dispute. Islands are important for various reasons, such as territorial sovereignty, maritime rights, and natural resources. However, the legal binding definition of artificial islands has not been enacted by any international document until now. This paper traces the historical development of the concept of islands, from the Hague Conference in 1930 to the United Nations Convention of the Law of the Sea (UNCLOS) in 1982. It also analyses the challenges and opportunities of artificial islands, which are man-made structures that can serve different purposes but can also create various legal and environmental problems. Artificial islands are especially relevant for the South China sea dispute, which involves multiple coastal states, while China has significant geopolitical and economic implications. This paper argues that the South China Sea dispute can be resolved through cooperation and dialogue, based on international law framework. Taking into account the provisions of UNCLOS, South China Sea dispute, state practise, and legal scholarship, this article aims to unpack the complexities surrounding artificial island and implications of artificial islands on the international relations.

Keywords: law of the sea; artificial islands; South China dispute

Klíčová slova: mořské právo; umělé ostrovy; spor v Jihočínském moři

DOI: 10.14712/23366478.2024.142

1. ÚVOD

Mořské právo je komplexní a dynamická oblast mezinárodního práva, která upravuje práva a povinnosti států a dalších aktérů ve vztahu k oceánům a jejich zdrojům. Právní rámec úpravy ostrovů se postupně vyvíjel od první definice na Haagské konferenci v roce 1930, přes Úmluvu o mořském právu z roku 1958, až po současně platnou úpravu stanovenou v Úmluvě Organizace spojených národů o mořském právu (dále jen „Úmluva“). Pochopení vývoje právního rámce je důležité pro porozumění současným problémům týkajícím se této problematiky.

Úmluva upravuje především rozdělení moře na jednotlivé mořské zóny. Článek 121 Úmluvy upravuje právní režim ostrovů. V odstavci 1 tohoto článku jsou definována

čtyři základní kritéria, která musí ostrov dle Úmluvy splňovat. Jde o (1) oblast země, která je (2) vytvořená přírodou, je (3) obklopená vodou a je (4) nad vodou při přílivu. Odstavec 3 článku 121 Úmluvy upravuje skály, které se od ostrovů odlišují tím, že neumožňují trvalé osídlení nebo vlastní ekonomickou existenci. Tato kritéria, spolu se čtyřmi základními uvedenými v odst. 1, je potřeba splnit, aby se mořský útvar mohl kvalifikovat jako ostrov dle Úmluvy. Mezinárodní právo, včetně Úmluvy, upravuje proces řešení sporů mezi státy, a to především mírovou cestou.

Jedna z otázek vyvolávající nejvíce kontroverzí v oblasti mořského práva je právní status umělých ostrovů a možnost jejich výstavby. Toto však není Úmluvou nijak upraveno. Absence právní úpravy vyvolává mnoho právních mezer a nejistot, které mohou ovlivnit stabilitu a bezpečnost nejen v oblasti mořského práva, ale i mezinárodního práva obecně. Článek poskytuje několik možných definic umělých ostrovů, které jsou navrhovány mezinárodními organizacemi či jurisprudencí. Autor v této práci představuje také svoji definici umělého ostrova.

Vzhledem k tomu, že problematika umělých ostrovů vyvolává konflikty a kontroverze, je jedna kapitola článku věnována analýze sporu v Jihočínském moři se zaměřením na problematiku výstavby umělých ostrovů. V této kapitole jsou prezentovány možné přístupy, které by mohly přispět k řešení tohoto sporu.

Na závěr jsou prostřednictvím analýzy historické a současné právní úpravy, odborných článků a Jihočínské arbitráže vysvětleny důvody absence právní definice umělých ostrovů v mezinárodním právu a možnosti, jak lze tuto právní mezeru odstranit.

2. HISTORICKÝ VÝVOJ

Pojem ostrov v mezinárodním námořním právu se postupem času vyvíjel a odrážel měnící se zájmy a potřeby států a dalších aktérů ve vztahu k nárokům na mořské zóny a nerostné bohatství. Historicky byly ostrovy považovány za přirozené rozšíření pevniny a podléhaly stejným pravidlům a zásadám jako jakákoli jiná pozemní území. S rozvojem mořského práva a rostoucím počtem států vyvstala potřeba kodifikace obyčejových pravidel. Problematika ostrovů byla poprvé řešena na Druhém podvýboru Haagské konference konané v roce 1930. Zde došlo jednak k vymezení samotného pojmu ostrova a dále také ke stanovení, že každý ostrov má své teritoriální vody. Přesná definice zněla: „*Ostrov je část země obklopená vodou, která je vždy nad mořskou hladinou.*“¹ V této definici se ještě neobjevuje požadavek na přirozený původ ostrova, a tak tato přijatá definice nevyklučuje umělé ostrovy.

Jistý rozdíl lze nalézt v článku 10 Úmluvy o teritoriálním moři z roku 1958. V tomto článku je ostrov definován jako „*přirozeně vzniklé území obklopené vodou, které je nad hladinou moře při přílivu*“. Rozdíl v definici ostrova, v porovnání s Haagskou konferencí, je především v podmínce, „*aby ostrov vznikl přirozeně*“, čímž dochází k vynětí

¹ SYMMONS, C. R. *The Maritime Zones of Islands in International Law*. Hague: Martinus Nijhoff, 1979, s. 10.

umělých ostrovů z této množiny. Ke změně definice ostrova došlo až na základě návrhu zástupců Spojených států.²

V roce 1973 byla na zasedání Třetí konference Organizace spojených národů o mořském právu znovu otevřena otázka pojetí umělých ostrovů. Belgičtí představitelé zde prezentovali dva hlavní problémy. První, pod čí jurisdikci tyto ostrovy spadají, a druhý, jaké podmínky je nutné naplnit, aby bylo možné umělý ostrov vytvořit.³

Během diskusí, které probíhaly před samotným schválením konečného znění Úmluvy o mořském právu z roku 1982 (dále jen „Úmluva“), vyvstaly tři základní důvody nutné k úpravě definice ostrovů a dalších útvarů v moři. Prvním důvodem byla vágní a velmi obecná definice v Úmluvě o teritoriálním moři z roku 1958. Někteří delegáti ji označovali za tzv. všeobsahující (angl. *catch-all*), kdy bylo možné pod definici ostrova podřadit téměř jakýkoliv přirozený útvar. Dalším důvodem byla faktická různost ostrovních útvarů, související s jejich velikostí, populací a ekonomickou důležitostí. Původní definice nerozlišovala mezi malými a velkými ostrovy. Posledním argumentem byla snaha o zachování jurisdikce Mezinárodního úřadu pro mořské dno. Mohla by nastat situace, ve které budou malé ostrovní formace omezovat působnost Mezinárodního úřadu pro mořské dno, a to zejména v případě, kdy dno již bude pod správou ostrovů, nikoli úřadu. Konkrétně se po vybudování ostrova na volném moři zmenší plocha mořského dna a tím i pravomoc Mezinárodního úřadu pro mořské dno. Na jednáních byla často zmiňována rovnost pobřežních a vnitrozemských států a tato otázka nabývala na stále větší důležitosti. V tomto případě by mohlo docházet ke znevýhodnění vnitrozemských států, protože by zdroje z mořského dna nemusely být rovnoměrně rozdělovány.⁴

Současnou definici pojmu ostrov najdeme v článku 121 Úmluvy z roku 1982, kde se uvádí: „*Ostrov je přírodou vytvořená oblast země obklopená vodou, která je při přílivu nad vodou.*“ Tato definice je podobná té, kterou navrhla Haagská kodifikační konference z roku 1930, navíc ale přidává požadavek přirozené formace, který vylučuje umělé ostrovy z rozsahu tohoto pojmu. Článek 121 Úmluvy rovněž zavádí rozdíl mezi ostrovy a skalami, které neumožňují trvalé osídlení nebo vlastní ekonomickou existenci. Z důvodu absence těchto znaků nejsou, na rozdíl od ostrovů, schopny dle Úmluvy tvořit výlučnou ekonomickou zónu ani kontinentální šelf.

Doposud byla řešena otázka definice přirozených ostrovů, nikoliv ostrovů umělých, ačkoliv výstavba umělých ostrovů není otázkou pouze minulého století. Již o několik stovek let dříve docházelo k výstavbě umělých ostrovů na moři s cílem rozšíření městské výstavby. Jedná se například o Nam Madol ve Federativních státech Mikronésie či Tenochtitlan v dnešním Mexiku. V současné době je známějším příkladem akrece (postupného připojování) dubajský Palm Jumeirah. Na rozdíl od ostrovních útvarů

² Tamtéž; Úmluva o pobřežním moři a přilehlé zóně (1958) – Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone, 1958 [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_territorial_sea.pdf; LUMB, R. D. *The law of the sea and Australian off-shore areas*. 2nd ed. Brisbane: University of Queensland Press, 1978, s. 10–14.

³ U.N. Committee on the peaceful uses of the sea-bed and the ocean floor: Selected documents from the meetings held July 20 August 24, 1973. *International legal materials* [online]. 1973, Vol. 12, No. 5, s. 1200–1273 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/20691162>.

⁴ SYMMONS, c. d., s. 15–18.

Jihočínské moře byly všechny tři tyto výše zmíněné příklady akrece postaveny bezprostředně v pásmu pobřežního moře, a proto je nekvalifikujeme jako rozpínavou strategii států, na rozdíl od Číny, která využívá procesu přirůstání na strukturách, jež jsou za hranicí čínské výlučné ekonomické zóny.⁵

3. SOUČASNÉ VYUŽITÍ UMĚLÝCH OSTROVŮ

V současné době se objevují nové projekty, které přicházejí s myšlenkou využití plastového odpadu pro výstavbu umělých ostrovů v Tichém oceánu. Díky rostoucí mořské hladině a možné obavě ze zániku civilizace stále více oceánských států uvažuje o výstavbě umělých ostrovů za využití tohoto typu odpadu. Některé země, např. Spojené arabské emiráty, Katar a Bahrajn již v Perském zálivu několik umělých ostrovů postavily. Čím dál více oceánských států se zabývá myšlenkou výstavby umělých ostrovů, aby zachránily svoji civilizaci před zánikem, který může nastat právě prostřednictvím rostoucí mořské hladiny. Doposud bylo postaveno několik umělých ostrovů také v Perském zálivu.⁶

Umělé ostrovy mohou také sloužit k zakládání nových nezávislých „států“. Nejedná se o plnohodnotné státy dle mezinárodního práva, protože zde absentují především prvky výkonu veřejné moci a mocenského prosazení se na mezinárodním poli, tedy způsobilost vstupovat do mezinárodních právních vztahů s jinými státy.⁷ Od poloviny 20. století bylo skutečně několik pokusů o založení nových států na umělých ostrovech. Jedná se o Růžový ostrov nedaleko pobřežního města Rimini, Vévodství Sealand v blízkosti britského pobřeží a republika Minerva nacházející se mezi Tongou, Fidži a Novým Zélandem. Růžový ostrov byl vybudován v roce 1968. Zakladatelé se proti demoličnímu výnosu oháněli svobodami volného moře, které dle jejich názoru platí i pro jednotlivce, nikoliv jen pro státy. Italské úřady měly opačný názor a ostrov obsadily a zničily. Vévodství Sealand vzniklo obsazením opuštěné vojenské pevnosti Roughs Fort, jež byla původně vybudována Velkou Británií během druhé světové války jako obranný systém proti německému letectvu. Sealand nebyl uznán žádným státem mezinárodního společenství.⁸

Již v roce 1977 Papadakis rozdělil umělé ekonomické ostrovy pro ekonomické využití do čtyř základních kategorií. Těmi jsou průmyslové umělé ostrovy, umělé ostrovy sloužící pro rybolov, zařízení sloužící pro využití jiných než přírodních zdrojů a mořské

⁵ ALESSIO, D. – RENFTRO, W. Building empires litorally in the South China Sea: Artificial islands and contesting definitions of imperialism. *International Politics* [online]. 2021, Vol. 59, No. 4, s. 699 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1057/s41311-021-00328-x>.

⁶ ORAL, N. International Law as an Adaptation Measure to Sea-level Rise and Its Impacts on Islands and Offshore Features. *The International Journal of Marine and Coastal Law* [online]. 2019, Vol. 34, No. 3, s. 430–432 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1163/15718085-13431094>.

⁷ ČEPELKA, Č. – ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 137; KLABBER, J. *International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s. 67–72.

⁸ MENEFEE, S. P. “Republics of the Reefs”: Nation-Building on the Continental Shelf and in the World’s Oceans. *California Western International Law Journal* [online]. 1994, Vol. 25, No. 1, s. 105–110 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://scholarlycommons.law.cwsl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1341&context=cwslj>.

elektrárny. Průmyslové umělé ostrovy mohou vyřešit konflikt dvou základních přístupů, a to jak ochrany životního prostředí, tak ekonomického růstu. Těžký průmysl, který je jeden z největších znečišťovatelů ovzduší, může být přesunut do odlehlých částí moře, mimo obydlená území. Výhody těchto ostrovů pro lidstvo jsou především v prevenci znečištění životního prostředí, oddělení průmyslových a rezidenčních oblastí a také v tom, že výstavba bude probíhat pod dohledem států, nikoliv jen soukromých společností. Hlavní výhodou ostrovů majících striktně oddělené průmyslové a rezidenční oblasti je čistý vzduch právě v rezidenčních oblastech, kde tak nebude docházet k tvorbě smogu z průmyslové výroby či dopravy. Výhodou pro průmyslovou část ostrovů je dostatek vody a větru, které mohou sloužit jako chlazení při výrobě produkující velké množství tepla.⁹

4. KRITÉRIA PŘIROZENÉHO OSTROVA

Z definice ostrova v článku 121 odst. 1 Úmluvy vyplývají čtyři základní definiční znaky pro ostrovy. Jedná se o proces přirozeného vzniku, území tvořící ostrov, obklopenost vodou a nutnost být při přílivu nad hladinou. Odst. 3 čl. 121 Úmluvy vymezuje definiční znaky, které skály nemají, a proto nejsou schopny tvořit všechny mořské zóny. Jedná se o trvalé osídlení nebo vlastní ekonomickou existenci. Tato kritéria je potřeba přidat ke čtyřem základním kritériím pro přirozené ostrovy upravené v odst. 1 tohoto článku.

4.1 ČTYŘI KRITÉRIA PŘIROZENÝCH OSTROVŮ UPRAVENÁ V ODS. 1 ČL. 121 ÚMLUVY

Prvním právním kritériem pro ostrov je to, že musí být tvořen územím. Státní území definují autoři Čepelka a Šturma¹⁰ jako „část zeměkoule, jež je vymezena státními hranicemi (včetně vnější hranice pobřežního moře u přímořských států), sahající kuželovitě do pomyslného středu zeměkoule a zahrnující vzdušný prostor až po hranice kosmu“. Vůči tomuto území, které stát výlučně ovládá, uplatňuje svou územní suverenitu. Rozhodce Max Hubert, který byl člen Stálého rozhodčího soudu, potvrdil územní suverenitu Nizozemí nad ostrůvkem Palmas. Hubert ve svém nálezu¹¹ popsal teritoriální suverenitu jako vztah k části povrchu země. Soudce Mezinárodního soudního dvora Alvarez, který vyjádřil disentanční stanovisko ve sporu o Korfský průliv, zařadil ke čtyřem základním sférám státního území (pozemní, mořská, říční a jezerní) tři nové – vzdušnou, polární a plovoucí (ve smyslu plovoucích ostrovů).¹² Pro naplnění tohoto

⁹ PAPANAKIS, N. *The International Legal Regime of Artificial Islands*. Leiden: Sijthoff, 1977, s. 17–24.

¹⁰ ČEPELKA, c. d., s. 37–39.

¹¹ Arbitráž o ostrov Palmas (Nizozemí vs. USA) – Reports of International Arbitral Awards / Recueil des Sentences Arbitrales: Island of Palmas case (Netherlands, USA) [online]. 4 April 1928, Vol. II, s. 838 [cit. 2024-03-20]. Dostupné na: https://legal.un.org/riaa/cases/vol_II/829-871.pdf.

¹² Spor o Korfský průliv (Spojené království vs. Albánie) – Individual Opinion by Judge Alvarez [online]. S. 43 [cit. 2024-03-20]. Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/1/001-19490409-JUD-01-01-EN.pdf>.

kritéria území musí být splněna podmínka, že formace je připevněna k mořskému dnu a území musí mít trvalou povahu.¹³ Na 260. setkání Komise pro mezinárodní právo byl diskutován problém, zda mají být takto vzniklé vesnice zařazeny dle Úmluvy do kategorie technických zařízení a zda má být zakázána možnost vytvořit vlastní pobřežní moře. Argumentem pro vytvoření zón je ochrana před pašeráky drog, kteří často využívají právě vesnice postavené na kůlech, jelikož je až příliš jednoduché tvořit mořské zóny prostřednictvím vzniku nových vesnic tímto způsobem.¹⁴

Druhým kritériem je požadavek na přirozený vznik ostrova. Tento návrh přednesli zástupci Spojených států na První konferenci o mořském právu v roce 1958. Kritérium přírodního vzniku tak vyloučilo umělé ostrovy. Američtí zástupci projevíli obavy, že by mohlo dojít ke značnému omezení svobod a těžby na volném moři ze strany cizích mocností, jež by zde mohly umístit jednoduché umělé platformy.¹⁵ Lewis¹⁶ polemizuje nad kritériem přirozenosti pro přirozené ostrovy. Uvádí několik příkladů, které demonstrují možnost nejasnosti výkladu: např. neúmyslně umístěný vrak lodi, který je přírodním procesem proměněn na korálovou strukturu. Je možné takto zformovat přirozený ostrov? Či úmyslně umístěný ocelový nosník, který je přírodními procesy přeměněn na mořský prvek. Bude se jednat o přirozenou nebo umělou strukturu, když lidský zásah bude v poměru k přírodnímu ve značném nepoměru?¹⁷ Pojem „přírodní“ je z hlediska geomorfologie problematický. Z geomorfologického hlediska není možné považovat atoly za *terra firma*, a proto jim nelze přiznat status ostrovů. Jedná se o směs sedimentu a korálů. Nejednota panuje i na poli Mezinárodního soudního dvora a lze ji ilustrovat na případu *Qit'at Jaradah Katar vs. Bahrajn*. Většina soudců mezinárodního soudního dvora tuto konkrétní strukturu považuje za ostrov. Nicméně, v disentních stanoviscích se objevuje validní argumentace, že struktura vznikla procesem akrece, a proto se nejedná o *terra firma*.¹⁸

Třetím požadavkem Úmluvou kladeným na ostrov je nutnost být obklopen vodou. Již ze samotného slova ostrov je zřejmé, že pokud by nebylo území ze všech stran obklopeno vodou, nejednalo by se o ostrov. Za ostrovy není možné považovat ani poloostrovy, kde část pevniny vysychá při odlivu a při přílivu je zaplavována, či pokud zde byla postavena silniční hráz.¹⁹

Posledním kritériem pro ostrov, který je stanoven v čl. 121 odst. 1 Úmluvy, je být nad mořskou hladinou při přílivu. Definice ostrova z Haagské konference obsahovala ještě časové kritérium trvalosti či stálosti (angl. *permanent*). Aby byla tato definice naplněna, musel být ostrovní útvar vždy nad hladinou přílivu. Od tohoto dovětku bylo v Úmluvě

¹³ SYMMONS, *c. d.*, s. 21–29.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž, s. 30–37; BOWETT, D. W. *The Legal Regime of Islands in International Law*. New York: Oceana Publications, 1979, s. 2–6.

¹⁶ LEWIS, R. The Artificial Construction and Modification of Maritime Features: Piling Pelion on Ossa. *Ocean Development and International Law* [online]. 2021, Vol. 52, No. 3 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00908320.2021.1917099>.

¹⁷ LEWIS, *c. d.*, s. 7

¹⁸ Mořská delimitace a územní otázky (Katar vs. Bahrajn) – Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain). In: *International Court of Justice* [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/case/87>.

¹⁹ SYMMONS, *c. d.*, s. 42.

o pobřežním moři a pozdější Úmluvě o mořském právu upuštěno. Schopnost mořských útvarů vyčnívat při přílivu je klíčovou vlastností pro rozlišení vynořujících se vyvýšenin a ostrovů, což má vliv na schopnost tvorby mořských zón. Nejasně definovaný pojem „při přílivu nad vodou“ však způsobuje interpretační problémy. Britské nařízení, týkající se pobřežních vod z roku 1964, definuje ostrov jako přírodou vytvořenou oblast obklopenou vodou, která je nad hladinou při tzv. *high-water spring tides* (do češtiny překládáno jako „průměrná nejvyšší úroveň přílivu za posledních 20 let“) a vynořující se vyvýšeniny jsou pod touto hladinou. Stejnou definici přílivu používá i Nový Zéland.²⁰

4.2 DVĚ KRITÉRIA PŘIROZENÝCH OSTROVŮ UPRAVENÁ V ODST. 3 ČL. 121 ÚMLUVY

Úmluva v čl. 121 odst. 3 stanovuje dvě kritéria, a to možnost trvalého osídlení, nebo vlastní ekonomickou existenci. Pokud nejsou tato kritéria dle Úmluvy naplněna, jedná se o skálu, nikoliv o ostrov. Častým předmětem diskusí na Třetí konferenci o mořském právu, která se konala mezi lety 1973 až 1982, byly mořské útvary, jež neměly ze své podstaty žádnou užžitnou hodnotu, avšak dle Úmluvy o teritoriálním moři z roku 1958 byly schopné tvořit mořská pásma. Typickým příkladem je formace zvaná Rockall. Jedná se o skálu vzdálenou 300 km od západního pobřeží Irska. Pro geologickou strukturu této formace není možné tento útvar obývat či ho jinak ekonomicky využívat. Skála byla roku 1955 zabrána Brity jako *terra nullius*. Poté vznikl nárok na vytvoření teritoriálních vod a výlučné ekonomické zóny okolo tohoto útvaru. Po přistoupení Velké Británie k Úmluvě v roce 1997 došlo k redukci nároků pouze na teritoriální moře.²¹

Dalším příkladem jsou dvě skály zvané Okinotorishima, nalézající se jižně od Japonska, v oblasti Filipínského moře. Tyto skály nebyly nikdy schopny udržet si vlastní ekonomickou existenci či trvalé osídlení. Japonská vláda se snažila na skalách vysadit mikroorganismy s cílem vytvoření statusu ostrova a možnosti nárokovat si výlučnou ekonomickou zónu a kontinentální šelf. Dle Úmluvy ale není možné lidským zásahem skálu přeměnit na ostrov.²²

Ekonomický test byl zpochybněn také ze strany některých malých států v Tichém oceánu. Jejich zástupci argumentovali zejména tím, že vzdálené ostrovy nemají možnost velkého ekonomického rozvoje pro jejich umístění.²³ Pokud jde o námořní zdroje, pak je rozdíl mezi ostrovem a skálou obrovský. Skála je schopna vytvořit potenciální území o rozloze pouhých 452 námořních mil čtverečních ($\pi \times 12 \times 12$). Ostrov generuje

²⁰ Tamtéž, s. 42–45; BOWETT, c. d., s. 6–7.

²¹ Arbitráž o Jihočínské moře (Čína vs. Filipíny a další) – PCA Case N° 2013-19: In the Matter of the South China Sea Arbitration [online]. S. 228, odstavec 543 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://pcacases.com/web/sendAttach/2086>.

²² ZHOURIAN, M. The Real Nature of Artificial Islands, Installation and Structures from Perspective of Law of the Sea. *Asia-Pacific Journal of Law, Politics and Administration* [online]. 2018, Vol. 2, No. 1, s. 14–15 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.21742/ajlpa.2018.2.1.03>.

²³ SYMMONS, c. d., s. 51–53.

stejně teritoriální vody jako skála, ale dále je také schopen tvořit výlučnou ekonomickou zónu o rozloze nejméně 125 600 námořních mil čtverečních ($\pi \times 200 \times 200$).²⁴

Jazykový výklad sousloví „*neumožňují trvalé osídlení*“ naznačuje, že nejde o faktický výkon, ale o pouhou možnost toto osídlení na ostrově v budoucnu vybudovat. V arbitrážním řízení ve sporu o Jihočínské moře je vymezeno trvalé osídlení jakožto „*nepřechodná přítomnost osob, které se tam rozhodly pobývat*“.²⁵ Na druhou stranu, pokud lze ostrov obýdlet, tak to dokazuje jeho obyvatelnost. V případě, že se jedná o skálu, dochází tím k rozšíření mořských pásem. Jazykové použití spojky „*nebo*“ v textu Úmluvy mezi slovy „*trvalým osídlením*“ a „*vlastní ekonomickou existencí*“ jasně definuje, že nemusí být obě podmínky splněny kumulativně. Otázkou zůstává, zda je možná ekonomická existence bez lidské asistence, či zda jsou tyto znaky propojeny. Podmínka ekonomické existence je ze strany mezinárodního soudu vykládána extenzivněji, než ze znění Úmluvy vyplývá. Ekonomická existence implikuje obchodní či výrobní aktivity. Dovětek „*vlastní*“ ekonomické existence jasně stanovuje, že není možné na ostrov dovážet zásoby s cílem podpory ekonomické aktivity, tedy uměle vytvářet podmínky pro ekonomickou existenci na ostrově.²⁶

Státy v Jihočínském moři se snaží naplnit kritéria trvalého osídlení a vlastní ekonomické existence, a proto doslova kopírují běžné vesnice na pevnině, aby nebylo pochyb, že se jedná o normální vesnici, která tato kritéria splňuje. Například Vietnam zachází do takového detailu, že ostrovní vesnice obsahují i buddhistické pagody, chrámy či válečné pomníky.²⁷

Pokud jsou splněna čtyři výše zmíněná kritéria v odst. 1 čl. 121 Úmluvy a ostrov umožňuje trvalé osídlení nebo vlastní ekonomickou existenci *a contrario* odst. 3 čl. 121 Úmluvy, jedná se o plnohodnotný ostrov, který má stejné nároky na vytyčení mořských zón dle Úmluvy jako jiná pevninská území, tedy pobřežní moře, přílehlou zónu, výlučnou ekonomickou zónu a kontinentální šelf.

V případě, že mořský útvar splňuje kritéria odst. 1 čl. 121 Úmluvy a neumožňuje trvalé osídlení či vlastní ekonomickou existenci ve smyslu odst. 3 čl. 121 Úmluvy, je označen za skálu, která nemá výlučnou ekonomickou zónu ani kontinentální šelf. Skála má nárok pouze na pobřežní moře a přílehlé pásmo.²⁸

5. UMĚLÉ OSTROVY

V Úmluvě jsou umělé ostrovy zmíněny především ve spojení s výlučnou ekonomickou zónou. Konkrétně čl. 56 odst. 1 písm. b) část i) Úmluvy výslovně zmiňuje právo pobřežního státu zřizovat a využívat umělé ostrovy, zařízení a stavby. Také čl. 60 odst. 1 písm. a) Úmluvy upravuje právo pobřežního státu budovat, povolovat

²⁴ HAYTON, B. *The South China Sea: The Struggle for Power in Asia*. New Haven: Yale University Press, 2014, s. 113.

²⁵ Arbitráž o Jihočínské moře (Čína vs. Filipíny a další), s. 208, odstavec 489, 510.

²⁶ Tamtéž, s. 228 odstavec 543.

²⁷ HAYTON, *c. d.*, s. 100, 114.

²⁸ Úmluva o mořském právu, 1982 – Úmluva Spojených národů o mořském právu. In: *Eur-Lex: Access to European Union law* [online]. Čl. 121 [cit. 2024-03-20]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A21998A0623%2801%29>.

a řídit stavbu, činnost a užívání umělých ostrovů. Ve vztahu k jiným státům nebo mezinárodním organizacím má pobřežní stát právo odepřít souhlas s výstavbou umělých ostrovů ve své výlučné ekonomické zóně nebo na svém kontinentálním šelfu dle čl. 246 odst. 5 písm. c) Úmluvy. Odst. 2 čl. 60 Úmluvy upravuje výlučnou jurisdikci pobřežního státu nad umělými ostrovy, a to včetně jurisdikce týkající se celní, finanční, zdravotnické, bezpečnostní a přistěhovalecké oblasti. Otázka oprávnění aplikovat celní předpisy ve výlučné ekonomické zóně byla předmětem sporu před Tribunálem pro mořské právo ve věci ropného tankeru Saiga,²⁹ který byl zadržen ve výlučné ekonomické zóně za údajné porušení celních předpisů. Závěr Tribunálu byl, že aplikace celních předpisů ve výlučné ekonomické zóně ve smyslu čl. 60 odst. 2 Úmluvy je možná jen ve vztahu k umělým ostrovům.³⁰

Umělé ostrovy stejně jako skály nemají status ostrovů dle čl. 121 Úmluvy, s čímž souvisí i možnost nárokovat si mořská pásma. Odst. 8 čl. 60 Úmluvy stanovuje, že: „[...] *umělé ostrovy, zařízení a stavby nemají status ostrovů. Nemají vlastní pobřežní moře a jejich existence se nedotýká vymezování pobřežního moře, výlučné ekonomické zóny nebo kontinentálního šelfu.*“ V čl. 60 odst. 5 Úmluvy je upravena možnost stanovit šíři bezpečnostního pásma pro umělé ostrovy v maximální vzdálenosti 500 metrů. Dle zařazení tohoto ustanovení v Úmluvě v části výlučné ekonomické zóny lze systematickým a jazykovým výkladem dospět k závěru, že na volném moři, tedy mimo výlučnou ekonomickou zónu, nebude moci stát vytyčit žádné bezpečnostní pásmo.

V Úmluvě není definice umělých ostrovů nijak zakotvena. V současné době je k dispozici pouze několik pokusů o právní definici umělých ostrovů, ty však nejsou nijak právně závazné. Níže uvádím několik možných definic umělých ostrovů.

Mezinárodní námořní organizace (IMO) ve spolupráci s Kanadskou asociací pro mořské právo (CMLA) definovaly umělý ostrov jako trvalé zařízení nebo konstrukci pevně připevněnou k mořskému dnu, která je využívána či byla určena k využití pro ekonomické účely, včetně vrtů, ale nezahrnující potrubí, zařízení vytvořené z přírodních vytěžených materiálů či naplněná přírodními zdroji. Profesor utrechtské university Alfred H. A. Soons označuje umělé ostrovy za struktury, jež byly vytvořené navezením přírodních látek, jako je písek, štěrk nebo kámen. Zohourian definuje umělé ostrovy jako oblast, která je přímo nebo nepřímo vytvořena lidmi za použití přírodních a umělých zdrojů nebo prefabrikátů a její základna je trvale připojena k mořskému dnu a nemůže plavat či se jinak hýbat.³¹ Bouchez, Jaenicke a Jennings vymezili umělý ostrov jako uměle vytvořenou strukturu obklopenou vodou a fyzicky připojenou k mořskému dnu, která je vždy nad hladinou při přílivu, je trvalá a nemůže být odstraněna bez ztráty její identity.³² Negativní definici poskytuje Papadakis. Dle jeho názoru se jedná o člo-

²⁹ Případ SAIGA no. 2 (Svatý Vincent a Grenadina vs. Guinea) – International Tribunal for the Law of the Sea. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders: The M/V “SAIGA” (No. 2) Case (Saint Vincent and the Grenadines v. Guinea): List of cases: No. 2 [online]. 1999, bod 128 [cit. 2024-03-20]. Dostupné na: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_2/published/C2-J-1_Jul_99.pdf.

³⁰ EVANS, M. D. *International law*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 645

³¹ ZHOURIAN, c. d., s. 17–19.

³² BROWN, E. D. The significance of a possible EC EEZ for the law relating to artificial islands, installations, and structures, and to cables and pipelines, in the exclusive economic zone. *Ocean Development*

věkem vytvořené struktury a jiná zařízení na moři, která nejsou ostrovy či loďmi.³³ Flikkema zařadil plovoucí ostrovy do stejné kategorie jako lodě. Z toho důvodu zastává myšlenku, že plovoucí ostrov bude registrován stejně jako mořská plavidla v námořním rejstříku konkrétního státu. Na daném plovoucím ostrově bude platit právo státu, u kterého je registrován. Z tohoto důvodu by měly státy, v rámci národní legislativy, upravit pravidla týkající se plovoucích ostrovů. Jedná se o princip nazývaný „*právo vlajky*“, který je v současné době v Úmluvě zakotven v článku 91 pouze pro lodě, nikoliv pro plovoucí ostrovy.³⁴

Definici umělých ostrovů je možné nalézt také ve vnitrostátním právu. Například kanadský Ocean Act z roku 1996 v čl. 2 definuje umělé ostrovy jako „*uměle vytvořené rozšíření mořského dna nebo útvar mořského dna, bez ohledu na to, zda toto rozšíření proniká na povrch nad mořským dnem*“.³⁵

Dle názoru autora je umělý ostrov možné definovat následovně: „[...] *konstrukce vytvořená člověkem, trvale připojená k mořskému dnu a obklopená vodou, která je při přílivu nad vodou. Při budování umělých ostrovů je nutné přijmout přiměřená opatření k ochraně a zachování životního prostředí.*“

Při definování umělých ostrovů je žádoucí vycházet z kritérií stanovených pro ostrovy ve smyslu čl. 121 Úmluvy, tedy ostrovy přirozené. Proto autor zachovává kritéria týkající se obklopení vodou a požadavek, aby byl umělý ostrov během přílivu nad hladinou. Místo přirozeného vzniku je zde element lidského zásahu a místo původní oblasti země se zde vyskytuje konstrukce. Termín „konstrukce“ jasně naznačuje, že nejde o přirozeně vzniklý útvar. Autor rovněž zdůrazňuje trvalé spojení s mořským dnem jako klíčový definiční prvek, aby byly z definice vyloučeny tzv. plovoucí ostrovy. Dále autor klade požadavek na přijetí přiměřených opatření k ochraně a zachování životního prostředí z důvodu možného negativního působení umělých ostrovů na mořské ekosystémy a biodiverzitu. Komplexní úprava ochrany životního prostředí není v Úmluvě doposud zahrnuta. Dle Žákovské by bylo nejvhodnějším řešením přijmout prováděcí dohodu k Úmluvě, která by upravovala nejen ochranu biodiverzity, ale také zřizovala chráněné mořské oblasti a regulovala nakládání s případnými přínosy spojenými s jejich využíváním.³⁶

Definice umělých ostrovů by měla být zahrnuta do Úmluvy a dle názoru autora by neměla vznikat na toto téma separátní úmluva. Klíčovým argumentem je zachování jednotného právního rámce v oblasti mořského práva. Nebylo by nutné stanovovat

& *International Law* [online]. 1992, Vol. 23, No. 2, s. 122 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00908329209545981>.

³³ PAPADAKIS, N. Artificial Island in *International Law. Maritime Studies and Management* [online]. 1975, Vol. 3, No. 1, s. 33 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/03088837500000006>.

³⁴ FLIKKEMA, M. M. B. – LIN, F. – VAN DER PLANK, P. P. J. – KONING, J. – WAAKL, O. Legal Issues for Artificial Floating Islands: *Frontiers in Marine Science. Frontiers Marine Sciences* [online]. 2021, Vol. 8 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.3389/fmars.2021.619462>.

³⁵ Překlad z angličtiny – původní znění: „*any man-made extension of the seabed or a seabed feature, whether or not the extension breaks the surface of the superjacent waters*“ (Oceans Act [S.C. 1996, c. 31]. In: *Justice Laws Website* [online]. [cit. 2024-03-20]. Dostupné na: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/o-2.4/page-1.html>).

³⁶ ŽÁKOVSKÁ, K. *Ochrana biodiverzity v mezinárodním právu*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2010, s. 213–215.

pravidla pro umělé ostrovy, která jsou již stanovená v Úmluvě. Jedná se především o náležité oznámení jejich výstavby nebo odstranění v případě, kdy jsou opuštěné nebo nepoužívané dle odst. 3 čl. 60 Úmluvy. Dále o možnost zřízovat bezpečnostní pásmo či zákaz jejich výstavby s cílem narušit důležité námořní trasy dle odst. 5 a 7 čl. 60 Úmluvy, povinnosti státu přijmout právní úpravu k zabraňování, omezení a kontrole znečišťování mořského prostředí v důsledku nebo v souvislosti s umělými ostrovy dle odst. 1 čl. 208 Úmluvy. Úmluva v čl. 246 odst. 5 písm. d) upravuje možnost pobřežního státu odepřít souhlas s výstavbou umělých ostrovů ve své ekonomické zóně nebo na kontinentálním šelfu.

6. SPORY V JIHOČÍNSKÉM MOŘI

Jihočínské moře je jednou z nejdůležitějších geografických a geopolitických mořských oblastí na světě. Nacházejí se zde bohaté zásoby ropy a zemního plynu. Jedná se o druhou nejpoužívanější námořní trasu. Pro okolní země, které jsou jedny z nejlidnatějších na světě, je navíc Jihočínské moře primárním zdrojem potravy.

Jádrem sporu, který panuje mezi Čínou, Vietnamem, Filipíny, Malajsií a Taiwanem, je nárok států na suverenitu nad skupinami malých ostrovů v oblasti Jihočínského moře. Těchto pět států si dělá uzemní nároky na Spratlyho ostrovy. Čína, Taiwan a Vietnam soupeří o Paracelské ostrovy. Scarborough Shoal je nárokován Filipíny, Čínou a Taiwanem a Pratské ostrovy jsou nárokovány Čínou a Taiwanem.³⁷ Postavení Taiwanu v tomto sporu je specifické, zejména z důvodu, že sousední státy v Jihočínském moři uznávají politiku jedné Číny. Potenciální spolupráce mezi Čínou a Taiwanem týkající se Pratských ostrovů by mohla sloužit jako vzor dalších společných jednání v regionu.³⁸ Taiwan okupuje Itu Aba, největší ostrov Spratlyho ostrovů, který je rozhodčím nálezem³⁹ označen za skálu, a proto není schopen vytvořit výlučnou ekonomickou zónu či kontinentální šelf v souladu s Úmluvou. Fakticky ale Itu Aba vykazuje vlastnosti plnohodnotného ostrova, jelikož disponuje dostatkem pitné vody a elektrické energie a udržuje stabilní populaci přes 200 obyvatel a tím splňuje kritéria pro ostrov dle čl. 121 Úmluvy.⁴⁰

Většinu konfliktních útvarů v oblasti Jihočínského moře lze zařadit dle článku 13 Úmluvy do kategorie vynořujících se vyvýšenin. Problémem je duální mód tvorby pobřežního moře. Vynořující se vyvýšeniny nejsou schopny tvořit pobřežní moře, pokud se nacházejí ve vzdálenosti přesahující šíři pobřežního moře od pevniny nebo ostrova. Opačná situace panuje v případě, že se vynořující vyvýšenina nachází, byť i částečně, v pásmu pobřežního moře. V tomto případě je možné tyto útvary, nazývané také jako tzv. „*parasitic basepoints*“, považovat za základní linii, čímž dochází k umělému

³⁷ BECKMAN, R. The UN Convention on the Law of the Sea and the Maritime Disputes in the South China Sea. *The American Journal of International Law* [online]. 2013, Vol. 107, No. 1, s. 142–145 [cit. 2024-03-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.5305/amerjintelaw.107.1.0142>.

³⁸ Tamtéž, s. 162–163.

³⁹ Arbitráž o Jihočínské moře (Čína vs. Filipíny a další), bod 632.

⁴⁰ YANN-HUEI SONG. Taiping island: An island or a rock under Unclos. In: *Asia Maritime Transparency Initiative* [online]. 7. 5. 2015 [cit. 2024-03-20]. Dostupné na: <https://amti.csis.org/taiping-island-an-island-or-a-rock-under-unclos/>.

rozšíření mořských zón. Čína se snaží výstavbou umělých ostrovů či přestavbou vynořujících se vyvýšenin ovládnout co největší část moře. Spojené státy americké prosazují opačnou politiku – politiku svobodné plavby.⁴¹

Z dat zveřejněných Centrem strategických a mezinárodních studií (angl. *The Center for Strategic and International Studies – CSIS*) je možné odhadnout, že Čína prostřednictvím procesu akrece rozšířila rozlohu ovládaných ostrovů doposud o plochu téměř 13 km².⁴²

Čína má zájem na nové interpretaci stávajících pravidel (Úmluvy) tak, aby lépe vyhovovala jejím zájmům. Usiluje o to prostřednictvím zvyšujícího se počtu čínských mezinárodních právníků a učenců, kteří budou propagovat čínský přístup v mezinárodním společenství. Čína nejenže nerespektuje výklad a povinnosti uložené rozhodčím nálezem,⁴³ ale svými aktivitami v šedé zóně a používáním zažitých právních pojmů v nevhodných kontextech se snaží vytvořit chaos a nejednotný názor mezinárodního společenství na její konání.⁴⁴

Čínská vláda nezohledňuje fakt, že umělé ostrovy nejsou schopny generovat výlučnou ekonomickou zónu či kontinentální šelf, a nebere tak v úvahu nároky žádné země v Jihočínském moři. Tento přístup je autory nazýván – přístup, kontrola a odepření (angl. „*access, control and denial*“). Číně tento přístup zatím vychází, protože využívá své geopolitické a geostrategické převahy v regionu, namísto právních nároků na základě Úmluvy, protože má obavy z internacionalizace sporu, který by mohl znamenat zapojení mezinárodních aktérů. Tento spor je možné označit za tzv. zamrzlý konflikt, protože žádný stát není ochoten slevit ze svých nároků.⁴⁵

Probíhající výstavba a rekultivační práce Číny v Jihočínském moři snižují pravděpodobnost mírového řešení. Existují mechanismy, které se pro urovnání sporů využívají, ať už se jedná o mnohostranné jednání či zřízení mezinárodního tribunálu, v případě Číny je ale vysoká pravděpodobnost, že žádný závazný závěr, pro ni nevýhodný, nebude respektovat. Vzhledem k rozsahu překrývajících se nároků různých zemí je nepravděpodobné, že by tento přístup přinesl definitivní řešení týkající se vymezení námořních hranic. Žádný jiný postup než spolupráce s využitím právních nástrojů ale nemůže přinést trvale udržitelné řešení.⁴⁶

Čína je přitom tím státem, který nejčastěji přestavuje vynořující se vyvýšeniny na umělé ostrovy. Tato situace nastala například u Mischief Reef, který byl dle tribunálu přestavěn právě tímto způsobem. V praxi ale nedošlo k žádné změně, protože umělé ostrovy, stejně jako vynořující se vyvýšeniny, nejsou schopny generovat mořská pásma. V souvislosti s přestavbami mořských útvarů vydal tribunál několik stanovisek. Prvním

⁴¹ BIKUDO, E. Artificial Islands, Artificial Highways and Pirates. *Asia-Pacific Journal of Ocean Law and Policy* [online]. 2017, Vol. 2, No. 1, s. 152 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1163/24519391-00201008>.

⁴² ALESSIO – RENFTRO, c. d., s. 694.

⁴³ Arbitráž o Jihočínské moře (Čína vs. Filipíny a další).

⁴⁴ MCLAUGHLIN, R. The Law of the Sea and PRC Gray-Zone Operations in the South China Sea. *American Journal of International Law* [online]. 2022, Vol. 116, No. 4, s. 830 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/ajil.2022.49>.

⁴⁵ SINGH, S. – YAMAMOTO, L. China's artificial islands in the south China sea: Geopolitics versus rule of law. *Revista de Direito Econômico e Socioambiental* [online]. 2017, Vol. 8, No. 1, s. 16 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.7213/rev.dir.econ.soc.v8i1.7451>.

⁴⁶ Tamtéž, s. 17.

je prohlášení, že lidským přičiněním či modifikací nemůže dojít k přeměně vynořující se vyvýšeniny na ostrov. Na to navazuje stanovisko, že vynořující se vyvýšenina zůstane vynořující se vyvýšeninou bez ohledu na velikost či na ní postavených strukturách. Toto stanovisko je dle Saundersové v rozporu s Úmluvou. Je zřejmé, že není možné přeměnit vynořující se vyvýšeninu na ostrov, protože zde absentuje prvek přirozenosti. Nicméně znění Úmluvy nebrání, aby byla vynořující se vyvýšenina přeměněna na umělý ostrov, který není v Úmluvě definován.⁴⁷

„V případě mnoha ostrovů se stalo prakticky nemožné rozlišit, jaký ostrov byl vytvořen uměle a jaký je přírodního charakteru.“⁴⁸ Je otázkou, jak řešit případy, kde je možná kombinace obou metod vzniku. Můžeme mluvit o ostrovech, jež jsou napůl umělé a napůl přírodní (angl. *half-natural, half-artificial*), avšak v současné době není tento způsob Úmluvou nijak upraven.

Spor o Jihočínské moře poukazuje na kontroverzní a nevyřešené problémy Úmluvy, které pramení z odlišné implementace ustanovení Úmluvy a obecných ustanovení mezinárodního práva, týkající se distinkce mezi vynořujícími se vyvýšeninami a ostrovy, historickými tituly a právy či využívání výlučné ekonomické zóny.⁴⁹ Zajištění míru a stability v daném regionu je klíčové pro udržení obchodních cest a podporu ekonomického rozvoje Spojených států amerických, jejichž lodě jsou pravidelně přítomny v regionu v rámci protokolu „Freedom of Navigation Program“. Jeho cílem je udržování a prosazování mezinárodně uznávaných práv a svobod, jakož i legální využívání moří a vzdušného prostoru, které jsou dostupné všem státům v souladu s čl. 87 Úmluvy.⁵⁰

6.1 SHRNUTÍ MOŽNÝCH PŘÍSTUPŮ

Úmluva v 15. části upravuje právní rámec urovnávání sporů mírovými prostředky. V případě států, které sdílí polouzavřené moře, vybízí Úmluva v článku 123

⁴⁷ SAUNDERS, I. The South China Sea Award, Artificial Islands and Territory. *The Australian Year Book of International Law Online* [online]. 2017, Vol. 34, No. 1, s. 31–39 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1163/26660229-034-01-900000004>; REED, L. – WONG, K. Marine Entitlements in the South China Sea: The Arbitration Between the Philippines and China. *The American Journal of International Law* [online]. 2016, Vol. 110, No. 4, s. 751–755 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/10.5305/amerjintelaw.110.4.0746>.

⁴⁸ Překlad z angličtiny – původní znění: „For many of these islands, it has become difficult to distinguish what is the natural feature and what is man-made.“ (SMITH, R. W. Maritime Delimitation in the South China Sea: Potentiality and Challenges. *Ocean Development & International Law* [online]. 2010, Vol. 41, No. 3, s. 223 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00908320.2010.499315>).

⁴⁹ BARRETT, J. – BARNES, R. *Law of the Sea: UNCLOS as a Living Treaty*. London: British Institute of International and Comparative Law, 2016, s. 369–371, 380–382.

⁵⁰ KOHL, A. W. China's Artificial Island Building Campaign in the South China Sea: Implications for the Reform of the United Nations Convention on the Law of the Sea. *Dickinson Law Review* [online]. 2018, Vol. 122, No. 3, s. 923–924 [cit. 2024-03-20]. Dostupné na: <https://ideas.dickinsonlaw.psu.edu/dlr/vol122/iss3/8>; AFRIN, S. The construction of China's artificial island in the South China Sea: The failure of the UNCLOS. *Journal of Conflict and Integration* [online]. 2017, Vol. 10, No. 3, s. 84–87 [cit. 2024-03-20]. Dostupné na: <https://doi.org/10.26691/jci.2017.12.1.2.66>; LALMUS, F. V. The South China Sea Arbitration case and the consequences for the legal regime of islands in international law regarding Unclos article 121.3. *Ars Boni et Aequi* [online]. 2020, Vol. 16, No. 1, s. 15–16 [cit. 2024-03-20]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/354098392_the_south_china_sea_arbitration_case_and_the_consequences_for_the_legal_regime_of_islands_in_international_law_regarding_unclos_article_1213.

ke spolupráci, nikoliv k jednostrannému jednání, jak je tomu v případě Číny. Anderson odkazuje na ukázkovou spolupráci států v Severním moři, z dodržování práva a dohodnutých hranic v dané oblasti profitují nejen samotné pobřežní státy, ale i mořská fauna a flóra. Přestože státy v Jihočínském moři v minulosti spolupracovaly v oblasti ochrany životního prostředí, kdy v roce 2002 přijaly Deklaraci o chování smluvních stran v Jihočínském moři, nedošlo k tvorbě právně závazného kodexu. Zkušenosti ze Severního moře ukazují, že spolupráce v oblasti tvorby hranic jsou velmi pozitivní. Státy v Jihočínském moři by se mohly vzornou spoluprací v Severním moři inspirovat a přispět tak k vyřešení svých současných sporů.⁵¹

Stejný názor zastává i Hayton, který namísto vojenského konfliktu vybízí k součinnosti po vzoru spolupráce ve Středozemním moři, které je stejně jako Jihočínské moře polouzavřené. Na příkladu Středozemního moře, které je místem se sdílenou historií a propojenou současností, ilustruje, že celek je více než součet jednotlivých částí. „*Bude se jednat o moře s dohodnutými hranicemi, které vycházejí z univerzálních principů a společné odpovědnosti týkající se využívání přírodních zdrojů, v němž bude populace ryb společně spravována ve prospěch všech a kde budou snižovány dopady těžby ropy a lodní dopravy na životní prostředí.*“⁵²

Papadakis navrhuje, aby byl problém výstavby umělých ostrovů řešen úmluvou na mezinárodní úrovni, jež by soudu vykládala extenzivněji základní pokyny, jak umělé ostrovy stavět, a předcházet tak sporné výstavbě. Tato myšlenka by mohla být realizována skrze dohled mezinárodního společenství nad výstavbou umělých ostrovů na volném moři. Takováto supervize by mohla být prospěšná pro všechny státy, vnitrozemské a rozvojové státy by měly větší přístup k budování umělých ostrovů, pokud by se vyspělé státy dobrovolně vzdaly principu „kdo dřív přijde, ten má nárok“, a tímto gestem by současně profitovaly i státy vyspělé. V regionu by bylo zajištěno mírové využívání moře, předešlo by se možným konfliktům o nerostné suroviny a byl by zde dohled nad dodržováním nejpřísnějších ekologických standardů. Stejný názor týkající se supervize mezinárodního společenství nad výstavbou umělých ostrovů zastává i Walker.⁵³ Stejně na situaci nahlíží Heijmans, který jako jediné řešení rozdílných státních zájmů a nedostatečné abstraktní právní regulace spatřuje institucionální zakotvení, jež by umožnilo řešení konfliktů před jejím faktickým vznikem.⁵⁴

Sadia Afrin prezentuje jako jeden z možných přístupů odkoupení všech rozporovaných mořských útvarů Čínou, jako tomu bylo například v případě Spojených států

⁵¹ ANDERSON, D. Some Aspects of the Regime of Islands in the Law of the Sea. *The International Journal of Marine and Coastal Law* [online]. 2017, Vol. 32, No. 2 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: https://brill.com/view/journals/estu/32/2/article-p316_7.xml.

⁵² Překlad z angličtiny – původní znění: „*It will be a Sea with agreed boundaries based upon universal principles and governed by shared responsibilities to use its resources most wisely, a Sea where fish stocks are managed collectively for the benefit of all, where the impacts of oil exploration and international shipping are alleviated.*“ (HAYTON, c. d., s. 269).

⁵³ WALKER, C. W. Jurisdictional problems created by artificial islands. *San Diego Law Review* [online]. 1973, Vol. 10, No. 3, s. 663 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://digital.sandiego.edu/sdlr/vol10/iss3/10>.

⁵⁴ HEIJMANS, A. Artificial Islands and the law of Nations. *Netherlands International Law Review* [online]. 1974, Vol. 21, No. 2, s. 160 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/S0165070X00019793>; WALKER, c. d., s. 663.

amerických, kdy došlo k odkoupení Aljašky od Ruska či Louisiany od Francie. K tomuto řešení by však musely svolit i ostatní státy.⁵⁵

Je zřejmé, že pokud nebude přijat konsensuální návrh na vytvoření mezinárodního úřadu, faktická nerovnost států povede k zabránění nejlukrativnější části moře hrstkou vyspělých států. Na rozvojové a vnitrozemské státy by v tomto případě připadlo minimum tohoto území.

Nezávisle na výše uvedených přístupech stále platí, že prvním krokem k vyřešení tohoto problému je mezinárodně uznávaná definice umělých ostrovů. Dále je třeba upravit, podobně jako tomu je v čl. 121 Úmluvy u přirozených ostrovů, jaké mořské zóny má právo umělý ostrov generovat. Papadakis⁵⁶ zastává názor, že schopnost generovat mořské zóny závisí na typu využití umělého ostrova. Například, že by mořská města na umělých ostrovech měla mít právo na pobřežní moře z bezpečnostních důvodů. Stejný názor zastává i Heijmans, který tvrdí, že „[...] velké ostrovy by měly mít právo tvořit mořská pásma, aby nedocházelo k porušování celních či hygienických pravidel. V těchto případech by tyto ostrovy měly mít právo na vytvoření speciální mořské zóny, která by byla analogií k přilehlé zóně.“⁵⁷

Mendenhall uvádí, že právě terminologické vyjasnění, které stanoví, zda jsou schopné mořské útvary generovat zóny dle Úmluvy či jen bezpečnostní pásmo, je jediným způsobem, jak konfrontovat Čínu bez nutnosti vojenské intervence. Uvádí, že by se tohoto úkolu měly zhostit Spojené státy americké, které by měly zaujmout jasné stanovisko, a to takové, že masová výstavba umělých struktur na mořských objektech neumožňuje, dle mezinárodního práva, vystavět přirozený ostrov. Jednalo by se o nenákladné řešení, ze kterého by mohlo profitovat mezinárodní společenství.⁵⁸

7. ZÁVĚR

Ukazuje se, že právnímu zakotvení ostrovů a umělých ostrovů nebyla ze strany mezinárodního společenství věnována dostatečná pozornost. Dosud není pojem umělý ostrov definován na mezinárodní úrovni, a to i přesto, že se v posledních dekáдах rapidně zvýšil jejich počet. Úmluva poskytuje pouze definici přirozených ostrovů, skal a vynořujících se vyvýšenin. Absence definice či závazného výkladu mezinárodního soudního dvora představuje potencionální riziko konfliktu při výstavbě umělých ostrovů, jako tomu je v současnosti v Jihočínském moři, kde jsou umělé ostrovy využívány jako prostředek k prosazení suverenity, rozšíření námořních zón a posílení vojenské přítomnosti. Řešením by mohlo být přijetí závazné právní regulace na mezinárodní úrovni.

⁵⁵ AFRIN, c. d., s. 91.

⁵⁶ PAPADAKIS, *The International Legal Regime of Artificial Islands*, s. 16–17, 104–108.

⁵⁷ Překlad z angličtiny – původní znění: „[...] huge island it might indeed be necessary to have zones to maintain other measures so as to suppress breaches of fiscal, customs or sanitary legislation. In those cases one certainly could consider the establishment of zones of special jurisdiction, analogous to the category of contiguous zones.“ (HEIJMANS, c. d., s. 157).

⁵⁸ MENDENHALL, E. Interpreting the law of the sea ‘regime of islands’: An opportunity for productive US leadership. *Marine Policy* [online]. 2019, Vol. 99, s. 213–215 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2018.10.043>.

Jednou z možností je novelizace Úmluvy. Přidáním jasné definice umělých ostrovů by bylo možné překlenout interpretační neshody. Tato varianta je velmi nepravděpodobná, protože pro změnu Úmluvy je potřeba široká shoda, která v současnosti na mezinárodním poli nepanuje. Další možností je vytvoření mezinárodní úmluvy pouze na téma právní regulace ostrovů a umělých ostrovů. V tomto případě by bylo možné, aby na ní participovaly pouze státy, které sdílí stejné názorové východisko. Beckman tvrdí, že „navzdory svým omezením Úmluva poskytuje právní rámec, který by strany mohly využít, pokud mají politickou vůli a důvěru nezbytnou k tomu, aby zrušily spory o územní svrchovanost a námořní nároky“.⁵⁹

Podle autora by bylo vhodnější upravit stávající Úmluvu, aby byla zachována kontinuita a koherence mezinárodního práva. Tím by bylo zajištěno, že státy budou i nadále postupovat v souladu s jednotným právním rámcem, což by přispělo k větší právní jistotě a předvídatelnosti v mezinárodních vztazích. Dále by se úpravou Úmluvy předešlo možným konfliktům nebo duplicitě mezi různými mezinárodními dohodami. Autor také poukazuje na výhodu využití již existujících mechanismů pro řešení sporů, které Úmluva nabízí. Navíc by podle autora byla novela Úmluvy lépe přijata, jelikož je ratifikována většinou států světa.

Znění budoucí právní úpravy nelze v tuto chvíli nijak predikovat, co však předpokládat lze, je, že případné právní úpravy budou závislé na politické vůli a konsensu. Problém ale není pouze v definici umělého ostrova, ale také v nutnosti stanovení, jaké mořské zóny bude umělý ostrov schopen generovat, popřípadě upravit, ve kterých mořských zónách bude výstavba umělých ostrovů možná.

V současné době je situace týkající se umělých ostrovů značně polarizovaná. Na jedné straně Spojené státy americké prosazují svobodu plavby, Čína na straně druhé zastává názor, že má právo na tvorbu mořských pásem u umělých ostrovů. Ač se může zdát téma výstavby umělých ostrovů jako téma vzdálené budoucnosti, v současné době již existuje funkční využití umělých ostrovů, například datacentra či mořská města. Již Papadakis⁶⁰ v roce 1977 vnímal právo stavět umělé ostrovy na volném moři jako krucióální právo pro rozvoj planety. V blízké budoucnosti lze očekávat, že s populačním růstem a klimatickou změnou bude výstavba umělých ostrovů především za účelem lidského osídlení narůstat.

Mgr. Marek Janata
absolvent Právnické fakulty Univerzity Karlovy
marekja@atlas.cz

⁵⁹ Překlad z angličtiny – původní znění: „despite its limitations, the LOSC provides a legal framework which the Claimants could utilise if they have the political will and trust necessary to set aside the disputes on territorial sovereignty and maritime claims“ (BECKMAN, R. C. – SCHOFIELD, C. H. Defining eez Claims from Islands: A Potential South China Sea Change. *The International Journal of Marine and Coastal Law* [online]. 2014, Vol. 29, No. 2, s. 236–237 [cit. 2023-11-26]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1163/15718085-12341321>).

⁶⁰ PAPANAKIS, *The International Legal Regime of Artificial Islands*, s. 54–66.